

4. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua>

5. Статистика зовнішнього сектору України. Офіційний сайт Національного Банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external/data-sector-external#4>

6. Богдан Т. Зовнішні борги та внутрішні дисбаланси. URL: https://biz.censor.net/columns/3260734/zovnshn_borgi_ta_vnutrshn_disbalansi

Зоряна Лободіна

д-р екон. наук, професор

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна,

Тетяна Лушней

студентка

*ВСП «Фаховий коледж економіки, права та інформаційних технологій
Західноукраїнського національного університету», м. Тернопіль, Україна,*

Віталій Нечепоренко

студент

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ФУНКЦІЙ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ БЮДЖЕТУ ДЕРЖАВИ

Важлива роль серед економічних інструментів державного управління соціально-економічними явищами і процесами відводиться бюджету держави, за допомогою якого безпосередньо через бюджетний механізм забезпечується регулювання розподільних процесів, реалізація засад бюджетної політики, спрямованої на вирішення проблем соціально-економічного розвитку держави.

У бюджеті держави централізується близько третини ВВП: від 25,6% у 2004 р. з тенденцією до збільшення до 34,09% у 2017 р. та незначного зменшення у 2020 р. до 32,82%.

Зважаючи на численні реформи, які відбуваються в Україні, та не завжди їх однозначно позитивний вплив на бюджетні відносини, питання ефективного функціонування бюджету не втрачає своєї актуальності та потребує наукового обґрунтування його сутності, функцій як економічної категорії та характеристики впливу на суспільне відтворення.

Критичний аналіз праць учених-економістів дав змогу виокремити множину підходів, які використовуються в наукових роботах для визначення змісту бюджету держави, зокрема як: системи фінансових відносин, сукупності грошових потоків, централізованого фонду фінансових ресурсів держави, плану формування і використання фінансових ресурсів органів державної влади і місцевого самоврядування, юридичного акта, центральної ланки фінансової системи, інструменту державного регулювання.

Сутність бюджету знаходить практичний вияв через функції, які бюджет виконує, і які властиві йому як економічній категорії. До формування переліку функцій бюджету у зарубіжній та вітчизняній фінансовій науці склалися неоднозначні підходи (табл. 1).

Таблиця 1

Підходи вчених до виокремлення функцій бюджету

Автори	Види функцій
В. Андрущенко [1, с. 112]	розподільчо-алокаційна, дистриб'ютивно-трансфертна, стабілізаційно-регламентуюча
С. Булгакова [2, с. 66] М. Деркач, Л. Гордєєва [3, с. 18, 20]	розподільна, контролююча, забезпечення існування держави
М. Гакбард, Дж. Рамсей [4]	алокаційна, розподільна, стабілізаційна
В. Дем'янишин, О. Кириленко [5, с. 17], В. Федосов, В. Опарін [6, с. 36],	розподільча, контрольна
Р. Драман [7]	узгодження доходів і витрат держави, оцінювання ефективності державних витрат, регулювання економічної ситуації, парламентський контроль
Л. Дробозіна [8, с. 147]	перерозподіл національного доходу і ВВП, державне регулювання і стимулювання економіки, фінансове забезпечення соціальної політики, контроль за використанням централізованого фонду грошових коштів
Дж. Кампос, С. Предхен [9]	загальнотеоретична, аналітична, критична
Р. Масгрейв [10]	забезпечення задоволення суспільних потреб, забезпечення регулювання розподілу доходу, сприяння економічній стабілізації
Г. Поляк [11, с. 55]	перерозподіл національного доходу, державне регулювання і стимулювання економіки, фінансове забезпечення соціальної сфери і здійснення соціальної політики держави, контроль за формуванням і використанням централізованого фонду грошових засобів
С. Юрій [12, с. 8]	розподільча, контрольна, регулююча, стимулююча
Ф. Ярошенко [13, с. 8]	аккумуляційна, регулююча, стимулююча, перерозподільча, контрольна

джерело: складено авторами.

Так, в окремих працях некоректно, на наш погляд, ототожнюються функції бюджету з призначенням (ролю) бюджету, функціями інших економічних категорій, наслідками впливу бюджету на соціально-економічні процеси у результаті його використання як інструменту державного регулювання.

У даному контексті доречно звернути увагу на науковий підхід до розмежування функцій і ролі економічної категорії, запропонований О. Смородіною, яка вважає, що визначення функції економічної категорії повинно відповідати базовим критеріям: бути похідною від її сутності та, володіючи постійним характером, об'єктивністю і однозначністю, виступати

зовнішнім проявом характеристик категорії в означеній системі відносин [14] (рис. 1).

Рис. 1. Розмежування понять «функція» і «роль» у процесі дослідження економічної категорії «бюджет»

Джерело: складено авторами на основі наукового підходу О. Смородіної [14].

Враховуючи те, що функції бюджету показують, яким чином реалізується суспільне призначення бюджету, і виявляються в межах економічних відносин, що є змістом категорії «бюджет», ми поділяємо думки тих вітчизняних і зарубіжних вчених, які вважають, що бюджет виконує розподільну і контрольну функції. Реалізація розподільної функції супроводжується алокаційним та регулюючим, а контрольної – превентивним ефектом.

На відміну від функцій бюджету, його призначення, як слушно наголосив відомий український фінансист С. Юрій, полягає у формуванні й використанні централізованого фонду фінансових ресурсів держави на розширене відтворення і соціальні цілі відповідно до діючої фінансової політики [12, с. 8].

Отже, узагальнюючи розгляд проблем визначення сутності, ролі та функцій бюджету держави, систематизуємо одержані результати дослідження у вигляді рис. 2.

Призначення бюджету: забезпечення бюджетними ресурсами реалізації функцій органів державної влади та місцевого самоврядування

Рис. 2. Призначення, іманентні функції бюджету та ефекти, якими супроводжується їхня реалізація

Джерело: складено авторами.

Складна внутрішня структура бюджетних відносин, багатоманітність конкретних форм їхнього прояву та вплив на численні інтереси суб'єктів відтворення зумовлюють обов'язкове управління розглянутою сукупністю грошових відносин. Інакше кажучи, з одного боку, бюджет розглядається як інструмент макроекономічного регулювання, а з іншого боку – бюджетні відносини є об'єктом бюджетного менеджменту.

Таким чином, запропонований концептуальний підхід до виявлення й обґрунтування алокаційного, регулюючого і превентивного ефектів від реалізації розподільної та контрольної функцій бюджету як економічної категорії дасть змогу обґрунтувати призначення бюджету з метою визначення його впливу на соціально-економічні процеси та підвищити ефективність управління бюджетними ресурсами.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. Л. Фінансова думка Заходу в ХХ столітті: (Теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів) : моногр. Львів :

Каменяр, 2000. 303 с.

2. Булгакова С. О., Колодій О. Т., Єрмошенко Л. В. та ін. Формування і функціонування бюджетної системи України : моногр. / за заг. ред. А. А. Мазаракі. К. : Книга, 2003. 344 с.

3. Деркач Н. И., Гордеева Л. П. Бюджет и бюджетный процесс в Украине. Днепропетровск : Пороги, 1995. 256 с.

4. Hackbard M., Ramsey J. R. Theory or the Public Sector Budget: An economic perspective. *Budget Theory in the Public Sector*. 2002. P. 172.

5. Бюджетна система : підруч. / за ред. С. І. Юрія, В. Г. Дем'янишина, О. П. Кириленко. Тернопіль : ТНЕУ, 2013. 624 с.

6. Бюджетна система : підруч. / за наук. ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. К. : Центр учбов. літератури ; Тернопіль : Екон. думка, 2012. 871 [1] с.

7. Draman R. Overview of the Budget Process – Government / Legislative Relations and the Role of Information. URL : <http://siteresources.worldbank.org/PSGLP/Resources/RasheedDraman.pdf>.

8. Финансы : учеб. для вузов / под ред. Л. А. Дробозиной. М. : ЮНИТИ, 2001. 527 с.

9. Campos J. E., Pradham S. Budgetary Institutions and the Levels of Expenditure Outcomes in Australia and New Zealand. *Fiscal Institutions and Fiscal Performance* / ed. by J. M. Poterba and J. von Hagen. Chicago : University of Chicago Press, 1999. P. 233–263.

10. Musgrave R. A. A multiple Theory of Budget Determination. *Finanzarchiv*. 1957. Vol. 17 (3). P. 333–343.

11. Финансы : учеб. для студ. вузов, обуч. по экон. спец., спец. «Финансы и кредит» (080105) / год ред. Г. Б. Поляка. 3-е изд., перераб. и доп. М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2008. 703 с.

12. Юрій С. І. Концептуальні засади сутності бюджету. *Фінанси України*. 2001. № 10. С. 3–10.

13. Ярошенко Ф. О. Бюджетна політика та економічне зростання: від моделей до реалій. *Наукові праці НДФІ*. 1996. Вип. 1–2 (24–25). С. 3–10.

14. Смородина Е. А. Развитие научных концепций о сущности и функциях налогов. *Управленец*. 2014. № 3 (49). С. 4–11.